

میوه تقوا و ایمان، احسان است/احسان از مصادیق انفاق است

مدیر حوزه علمیه حضرت مهدی (عج) گفت: انسان های محسن ابتدا متقی هستند و بر اعمال و رفتار و گفتار خود مواظبت دارند در واقع میوه تقوا و ایمان، احسان است.

مدیر حوزه علمیه حضرت مهدی (عج) گفت: انسان های محسن ابتدا متقی هستند و بر اعمال و رفتار و گفتار خود مواظبت دارند در واقع میوه تقوا و ایمان، احسان است.

خبرگزاری مهر، گروه دین و اندیشه: احسان و نیکوکاری، یکی از اصول اساسی ارزش ها در جامعه اسلامی است. براین اساس، خداوند در قرآن همگان را به انجام آن فرمان داده و پیامبر اکرم(ص) این عمل را جامع همه ارزش ها دانسته است. علامه طباطبایی(ره) در المیزان می نویسد: «احسان، یعنی نفع و نیکی رساندن به دیگران، بدون انتظار پاداش متقابل و جبران نیکی؛ به گونه ای که در نیکی فزون تر و شایسته تر عمل کرده و در بدی در مرتبه ای پایین تر پاسخ دهد، یا اینکه به دیگران خدمت کند بی آنکه در انتظار پاداش باشد»؛ آنچه از آیات قرآن به دست می آید این است که احسان، نوعی گذشت از حق شخصی و ایثار است. به همین دلیل مولای متقیان، علی(ع) می فرماید: «احسان مهم ترین جزء ایمان، احسان به مردم است»؛ به مناسبت فرارسیدن روز احسان و نیکوکاری (۱۴ اسفندماه) با آیت الله روح الله قرهی، مدیر حوزه علمیه حضرت مهدی (عج) پیرامون این عنصر حیات بخش به گفت و گو نشسته ایم؛ مشروح گفت و گو با این استاد اخلاق از نظراتان می گذرد:

*دیدگاه اسلام در خصوص احسان و نیکوکاری چیست؟

اسلام دین «سلم» است و سلم، دوستی و محبت و مودت را در بردارد. یکی از اموری که در اسلام از اهمیت خاص و فوق العاده ای برخوردار است، نیکوکار بودن انسانهاست و خداوند متعال دوست دارد که بندگان او به یکدیگر نیکی و احسان داشته و از بدی ها و زشتی های دنیا دور بمانند.

*اگر برای احسان و نیکوکاری ترتیبی قائل شویم، کدام دسته از افراد در تفویض احسان اولویت دارند؟

نخستین افرادی که در دین اسلام احسان کردن به آنها سفارش شده، خویشاوندان به ویژه پدر و مادر هستند. در حقیقت نخستین کسانی که به انسان نیکی کرده اند؛ خداوند در سوره نساء آیه ۳۶ می فرماید: «وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَلًا فَخُورًا؛ خدای را بپرستید و هیچ چیز شریک او مسازید و با پدر و مادر و، خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و همسایه خویشاوند و همسایه بیگانه و یار مصاحب و مسافر رهگذر و بندگان خود نیکی کنید هر آینه خدا متکبران و فخر فروشان را دوست ندارد»؛

از سوی دیگر خداوند در آیه ۹۰ سوره نحل می فرماید: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ؛ خداوند به عدل و احسان و بخشش به نزدیکان فرمان می دهد؛ و از فحشا و منکر و ستم، نهی می کند؛ خداوند به شما اندرز می دهد؛ شاید متذکر شوید»؛

همچنین در آیه ۱۹۵ سوره بقره بیان می کند: «وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ؛ در راه خدا انفاق کنید و خویشتان را به دست خویش به هلاکت میندازید و نیکی کنید که خدا نیکوکاران را دوست دارد»؛

آیه ۷۷ سوره قصص نیز می فرماید: «وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ تَصِيَّتَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ؛ و با آنچه خدایت داده سرای آخرت را بجوی و سهم خود را از دنیا فراموش مکن و همچنانکه خدا به تو نیکی کرده نیکی کن و در زمین فساد مجوی که خدا فسادگران را دوست نمی دارد»؛

مجموع این آیات نشان می دهد از آنچه که خداوند به انسان داده، باید در راه آخرت بهره برداری کرد و در این مسیر به

دیگران نیز نیکی و احسان داشت و اتفاقاً یکی از اموری که خداوند در این آیات بر آن تأکید می کند، احسان کردن است، همان طور که خداوند به ما نیکی کرده و رزق و روزی و عقل سلیم داده است، خداوند در برابر این نیکی و احسان خود به بنده اش، نیکی و احسان از او طلب می کند.

*احسان و نیکوکاری چه نتایج و پیامدهایی می تواند داشته باشد؟

مطابق با آیات یادشده طبیعی است فردی که نیکوکار شد، دیگر فساد نمی‌کند و افرادی که نیکوکار هستند، یکی از خصوصیات آنها آرامش دادن به دیگران است و از آنها فسق و فجور و فساد سر نمی زند. بنابراین اگر نیکوکاری و احسان رواج پیدا کند، دنیا محلی برای سلم و دوستی و مودت می شود و انسان ها یکدیگر را دوست خواهند داشت و در این دنیای پر مهر دیگر خونریزی و کشتار و قتل و ضایع کردن حقوق دیگران جایگاهی ندارد. در واقع این ظلم ها و خونریزی ها نتیجه فساد و محسن نبودن و اهل احسان نبودن است. افراد محسن به طور دائم از خداوند طلب احسان می کنند و در مناجات خود با او می گویند: رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً.

*نیکوکاری و احسان در روایات دین مبین اسلام از چه جایگاه و اهمیتی برخوردار است؟

در روایات نیز احسان و نیکوکاری جایگاه ممتاز و ویژه ای دارد چنانچه حضرت علی (ع) در این باره می فرمایند: زينة العلم الاحسان؛ احسان زینت علم است. در حقیقت در این روایت علمی مورد نظر است که در آن نیکوکاری باشد نه فساد.

*فساد علم به چیست و چگونه محقق می شود؟

فساد علم به تجاوز و غارت اموال دیگران و ساخت سلاح های کشتار جمعی و ضایع کردن حق الناس است لذا نیک کردن سرشت خوبان عالم است، همان طور که امیرالمومنین (ع) می فرماید: «الإحسانُ غَرِيزَةُ الأخيارِ والإساءَةُ غَرِيزَةُ الأشرارِ؛ نیکی کردن، سرشت خوبان است و بدی کردن سرشت بدکاران، لذا اسلام دین احسان و محبت است همان طور که پیامبر(ص) می‌فرماید: آیا دین، جز محبت است؟!&

اما فردی می تواند محبت کند، احسان و نیکوکاری را به جای آورد. در حقیقت اساس دین احسان کردن است و مسلمانان و موحدان عالم، افراد نیکوکاری هستند که وقتی محبت می کنند، همین امر موجب می شود آنها در زمره محسنین قرار بگیرند. در این راستا حضرت علی (ع) می فرماید: «سَبَبُ الْمُحَبَّةِ الْإِحْسَانُ؛ احسان سبب ایجاد محبت و دوستی است.&

نیکی کردن در اسلام با حقیقت گره خورده است و باید دانست انسان هایی که الهی هستند، اهل احسان و نیکوکاری نیز خواهند بود. بر همین اساس داعش و وهابیت، جزو شرار عالم بوده و قطعاً این افراد نمی توانند مسلمان باشند چرا که مگر می شود تا این اندازه آیات و روایات اسلام صراحت در احسان و نیکوکاری داشته باشند و آنها نیز خود را مسلمان بدانند اما چیزی جز نفرت و شرارت به بار نیاورند؟! آیا این جنایات و اقدامات تکفیری ها در قاموس اسلام که دین محبت و احسان و نیکی است، می گنجد؟! دینی که افضل ایمان و بلکه راس و سر ایمان را احسان می داند، چگونه افرادی همچون داعش در دایره آن قرار می گیرند و منتسب به آن می شوند؟! در همین راستا حضرت علی (ع) می فرماید: أَفْضَلُ الْإِيمَانِ الْإِحْسَانُ؛ برترین ایمان، نیکوکاری است و در جایی دیگر بیان می کند: رَأْسُ الْإِيمَانِ الْإِحْسَانُ إِلَى النَّاسِ؛ رأس ایمان، نیکی کردن به مردم است.

همان گونه که می دانیم ایمان از اسلام برتر است و عبارت است از معتقد بودن به همه احکام دین از طریق معرفت لذا خداوند در قرآن کریم به آن دسته از اعرابی که خدمت پیامبر (ص) آمدند و گفتند ما مومن هستیم، می گوید: قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ؛ [برخی از] بادیه‌نشینان گفتند ایمان آوردیم بگو ایمان نیاورده‌اید؛ لیکن بگویید اسلام آوردیم و هنوز در دل‌های شما ایمان داخل نشده است. (سوره حجرات، آیه ۱۴)

در حقیقت به فردی مومن حقیقی گفته می شود که به همه احکام الهی پایبند باشد و هر بداند هر آنچه از سوی خدا در قالب امر و نهی گفته شده، برای رفعت مقام انسان است لذا مومن می داند باید محسن باشد. از سوی دیگر باید دانست احسان و نیکوکاری نه تنها ضرری در پی ندارد بلکه غنمیت و گنجی است که صاحب آن فردی کریم خواهد بود. در واقع هر فردی نمی تواند اهل احسان باشد و یکی از خصوصیات احسان و نیکوکاری این است که انسان را کریم و اهل بخشش می کند و در زمره افرادی قرار می گیرد که خداوند او را دوست دارد.

*فردی که می خواهد عنصر احسان و نیکوکاری را در وجود خود نهادینه کند، چه اقداماتی باید انجام دهد؟ به دیگر سخن چگونه می توانیم محسن و نیکوکار شویم؟

در گام نخست باید متقی بود. در این رابطه خداوند در آیه ۱۲۸ سوره نحل می فرماید: **إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَ الَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ**; به یقین خداوند با کسانی است که پروا پیشه کرده اند و کسانی که نیکوکارند. **وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَ هُوَ مُحْسِنٌ**; و دین چه کسی نیکوتر از دین کسی است که خود را با تمام وجود تسلیم خدا کرده و نیکوکردار است.

در تفسیر نورالثقلین ذیل این آیه آمده وقتی از پیامبر(ص) سوال شد این احسان و نیکوکاری که در آیه ذکر شده چیست، آن حضرت فرمود: این که انسان آن چنان خدا را بپرستد که گویی او را می بیند پس اگر به تحقیق تو می گویی او را نمی بینی، بدانی او که تو را می بیند! بنابراین انسان های محسن ابتدا متقی هستند و بر اعمال و رفتار و گفتار خود مواظبت دارند و هر گاه به اصطلاح دست آنها باز شد، انفاق می کنند. در راه خدا هم از جان خود می گذرنند و هم از مال و آبروی خود. در واقع میوه تقوا و ایمان، احسان است.

*با توجه به این که چهاردهمین روز از ماه اسفند به نام **احسان و نیکوکاری**؛ مزین شده است، چه توصیه ای برای گسترش این فرهنگ در جامعه دارید؟

یکی از مصادیق احسان، انفاق است. از آنجا که در آستانه رسیدن به ایام نوروز و سال نو هستیم و تهیه لباس نو، آذوقه خاص و ... از سنتهای عید باستانی ما ایرانیان است باید توجه داشته باشیم مبدا دیگران را فراموش کنیم و در همسایگی ما افراد نیازمندی باشند که از آنها غافل بمانیم. اگر این اتفاق بیفتند، باید بدانیم که ما جزو محسنان نخواهیم بود. اینکه ما به ظاهر خوش باشیم و همسایه یا نزدیکان ما در تهیه نیازهای خود دچار مشکل باشند و به اصطلاح صورت خود را با سیلی سرخ نگاه دارند، این امر موجب می شود در زمره محسنین قرار نگیریم. شاید با این رویکرد فرد مرتکب گناهی نشده باشد – ضمن آن که همسایه و خویشاوندان در آیین اسلام بر ما حق دارند – اما دچار فساد درونی شده است و مطابق با آیات قرآن باید بداند خداوند این گونه انسان ها را دوست ندارد.